

Όπως είναι γνωστό τα προβλήματα αυτά πήραν σοβαρές και ανησυχητικές διαστάσεις το 1985. Το ισοζύγιο πληρωμών εμφάνισε σοβαρή επιδείνωση. Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών έφθασε σε ύψος ρεκόρ, 3,3 δις. δολλάρια, σχεδόν το 10% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, ενώ ο πληθωρισμός έφθασε στη διάρκεια του 1985 στο 25%. Οι κύριοι λόγοι που οδήγησαν τότε στην απότομη επιδείνωση του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών πρέπει να αναζητηθούν ουσιαστικά στην απώλεια ελέγχου των εσωτερικών παραγόντων της οικονομίας: ιδιαίτερα σημαντική ήταν η επιτάχυνση του πληθωρισμού που ήταν ήδη υψηλός απο το 1984 (παρά το γεγονός ότι η ανοδική αυτή τάση είχε αμβλυνθεί τους πρώτους έξι μήνες του 1985 με καθυστέρηση στην αναπροσαρμογή των τιμολογίων των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών και τη συμπίεση των περιθωρίων κέρδους με καθυστέρηση στην αναπροσαρμογή των τιμών των επιχειρήσεων), η μεγάλη άνοδος του κόστους εργασίας, η απώλεια ανταγωνιστικότητας, οι σημαντικές υπερβάσεις των δημοσιονομικών και νομισματικών στόχων και η έντονη αποδυνάμωση του παραγωγικού τομέα της οικονομίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα είχαν φθάσει το 1985 σε 17,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Η αποδυνάμωση των παραγωγικών δομών που είχε σημειωθεί στα δέκα χρόνια μέχρι το 1985 προήλθε κατά μεγάλο μέρος απο την απώλεια ανταγωνιστικότητας

στηκε στο 2,8% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος - το μικρότερο ποσοστό απο το 1978. Συγχρόνως αυξήθηκε η καθαρή εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων που δεν δημιουργούν δανειακές υποχρεώσεις στο εξωτερικό. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν να φθάσουμε σε μηδενικό καθαρό εξωτερικό δανεισμό ένα χρόνο νωρίτερα απο το χρόνο που προέβλεπε το αρχικό πρόγραμμα. Πρέπει να τονισθεί ότι ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε παρά το γεγονός ότι την πορεία του ισοζυγίου πληρωμών επηρέασαν το 1987 αρνητικά εξωγενείς παράγοντες, όπως η αύξηση της τιμής του πετρελαίου και των πρώτων υλών, η επιβράδυνση του όγκου του διεθνούς εμπορίου και η ανοδική τάση των επιτοκίων στις διεθνείς χρηματαγορές.

Σχετικά με τον πληθωρισμό, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ υπήρξε σημαντική απόκλιση απο το στόχο. Η αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή μεταξύ αρχής και τέλους του 1987 ήταν 15,7%. Η υπέρβαση του στόχου που είχε τεθεί για τον πληθωρισμό οφείλεται κυρίως στη μεγαλύτερη απο την προβλεπόμενη επίπτωση της εφαρμογής του Φ.Π.Α. στις αρχές του χρόνου στο επίπεδο των τιμών. Ήδη απο τον περασμένο Ιούλιο, ο πληθωρισμός έχει αρχίσει να εμφανίζει έντονη τάση υποχώρησης. Στη διάρκεια του δευτέρου εξαμήνου του 1987 η αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή, σε ετήσια βάση ήταν γύρω στο 11,5%, ο μικρότερος ρυθμός πληθωρισμού απο τα μέσα της δεκαετίας του 1970, ενώ τον Ιανουάριο του 1988 ο δείκτης τιμών καταναλωτή σημείωσε μικρή κόμψη σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 1987.

Η μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών και η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στη διετία 1986-87 έγινε χωρίς πτώση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και αύξηση της ανεργίας. Αντίθετα, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αυξήθηκε κατά μια περίπου ποσοστιαία μονάδα, ενώ η ανεργία, ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού, παρέμεινε περίπου στο επίπεδο του 1985. Πρέπει να σημειωθεί πως η εφαρμογή σταθεροποιητικής πολιτικής σε πολλές άλλες χώρες είχε σαν αποτέλεσμα μεγάλη αύξηση της ανεργίας.

Φυσικά όλα τα μεγέθη της οικονομίας δεν εξελίχθηκαν ευνοϊκά. Υπήρξαν μεγάλες αποκλίσεις απο τους στόχους που είχαν τεθεί για την αύξηση των νομισματικών και πιστωτικών μεγεθών και τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα. Ειδικότερα οι δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα ξεπέρασαν τον αρχικό στόχο κατά 300 δισ. δρχ. περίπου και έφθασαν το 14,2% του ΑΕΠ, ενώ ο στόχος ήταν 9,7%. Η υπέρβαση του στόχου οφείλεται στην διεύρυνση του ελλείμματος του

τακτικού προϋπολογισμού λόγω υπέρβασης των δαπανών κατά 140-150 δισ.δραχμές και υστέρησης των εσόδων κατά 100 δισ. δραχμές περίπου. Σημαντικές αποκλίσεις σημειώθηκαν επίσης απο το στόχο για τα ελλείμματα των διαχειριστικών λογαριασμών του δημοσίου και στις δανειακές ανάγκες των ασφαλιστικών οργανισμών. Οι λόγοι των αποκλίσεων αυτών είναι γνωστοί. Στην πραγματικότητα η πολιτική που είχε αποφασισθεί για τη δραστική μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και την εξυγίανση του δημόσιου τομέα, που έχει κρίσιμη σημασία για την επιτυχία του προγράμματος σταθεροποίησης, δεν εφαρμόστηκε. Η διατήρηση των καθαρών δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα σε τόσο υψηλά επίπεδα συνέβαλε αναμφισβήτητα στην αύξηση της ζήτησης πέρα απο τα όρια που συμβιβάζονταν με την επίτευξη των στόχων για την μείωση του πληθωρισμού και τον περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα. Έτσι χάθηκε μια μοναδική ευκαιρία για την ταχύτερη προσαρμογή της οικονομίας και την εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για αυτόνομη οικονομική ανάπτυξη.

Κάτω απο τις συνθήκες αυτές προοδευτικής αποδυνάμωσης του ανασπτυξιακού δυναμικού της οικονομίας και αντιμετωπίζοντας τη σοβαρή επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας απο το φθινόπωρο του 1985, δόθηκε νέα κατεύθυνση στη μακροοικονομική πολιτική με άμεσο στόχο τη βαθειά προσαρμογή της οικονομίας και την αποκατάσταση των έντονων ανισορροπιών ώστε να εξασφαλισθούν πρόσφορες συνθήκες για να τεθεί η οικονομική ανάπτυξη σε υγιείς και μόνιμες βάσεις. Το πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης και ανάκαμψης που ανακοίνωσε τότε η Κυβέρνηση είχε βέβαια διάρκεια δύο χρόνων. Ομως η διαδικασία εξυγίανσης που απαιτούσε η σοβαρή κατάσταση της οικονομίας δεν ήταν δυνατόν να ολοκληρωθεί μέσα σε δύο χρόνια. Πρέπει να αναγνωρισθεί ότι τα προβλήματα αυτά δημιουργήθηκαν σε διάστημα αρκετών χρόνων και έχουν πάρει τέτοιες διαστάσεις ώστε η διαδικασία εξυγίανσης πρέπει να ενταχθεί σε μια μεσοπρόθεσμη προοπτική. Κεντρική επιδίωξη της νέας οικονομικής πολιτικής που ανήγγειλε η Κυβέρνηση τον Οκτώβριο του 1985 ήταν η εξασφάλιση ισορροπίας στις εξωτερικές πληρωμές της χώρας, ώστε να πάψει το ισοζύγιο πληρωμών να είναι ο κύριος περιοριστικός παράγοντας στην οικονομική ανάπτυξη, η όσο το δυνατόν ταχύτερη μείωση του πληθωρισμού απο την οποία εξαρτάται η μόνιμη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, και συγχρόνως η αναδιανομή των παραγωγικών πόρων απο την εγχώρια κατανάλωση - ιδιωτική και δημόσια - στις επενδύσεις και τις εξαγωγές. Απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση των στόχων αυτών ήταν η συγκράτηση του κόστους εργασίας, η σημαντική και διαρκής μείωση των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα, ο περιορισμός του ρυθμού αύξησης της νομισματικής και πιστωτικής επέκτασης και η ενίσχυση των παραγωγικών δομών της οικονομίας.

αύξηση της εθνικής αποταμίευσης στο επίπεδο που συμβιβάζεται με το στόχο για το ισοζύγιο πληρωμών. Παράλληλα με τη συγκράτηση της εγχώριας δαπάνης και την αύξηση της αποταμίευσης σημαντικό ρόλο στη συγκράτηση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών παίζει και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, που πρέπει να διατηρηθεί τουλάχιστο στο επίπεδο που επιτεύχθηκε με την υποτίμηση του 15% τον Οκτώβριο του 1985. Αυτή ήταν η ιεράρχηση των στόχων και ο συνδυασμός μέσων οικονομικής πολιτικής του 1988 που είχε προτείνει αρχικά το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας για τη μείωση του πληθωρισμού σε 12% και τη συγκράτηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, με παράλληλη αύξηση του εθνικού εισοδήματος και βελτίωση των πραγματικών αποδοχών των εργαζομένων.

Όμως κατά τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού του 1988 στο Υπουργείο Οικονομικών με τη λήψη σειράς νέων μέτρων και ρυθμίσεων που είχαν σαν αποτέλεσμα σημαντικές φορολογικές ελαφρύνσεις (μείωση της φορολογίας εισοδήματος, χαμηλότερα ποσοστά ΦΠΑ) και αυξήσεις των δημόσιων δαπανών, οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα αντί να μειωθούν ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος στο 9,5 - 10%, διατηρήθηκαν περίπου στο επίπεδο του 1987 (14 - 14,5%) με αποτέλεσμα να περιορισθούν σημαντικά τα περιθώρια για μισθολογικές αυξήσεις το 1988. Παρόλα αυτά, κάτω από την πίεση των πραγμάτων, η εισοδηματική πολιτική που αποφασίσθηκε τελικά στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας ήταν πολύ πιο χαλαρή από εκείνη που προέβλεπαν τα αρχικά σενάρια οικονομικής πολιτικής για το 1988. Συγκεκριμένα, με την εισοδηματική πολιτική που ανακοινώθηκε στις 24.11.1987, η αύξηση των μέσων διαθέσιμων αποδοχών σε πραγματικούς όρους μεταξύ αρχής και τέλους του 1988, μετά τον συνυπολογισμό της χορήγησης διορθωτικής αύξησης για τις αποκλίσεις του 1987 (4,5%), της ωρίμανσης (2%), της μείωσης της φορολογίας (1,7%) και της επιδότησης ενοικίου (0,8%), προβλέπονταν να φθάσει το 5 - 5 1/2%. Παρά τη σημαντική αυτή αύξηση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων ο στόχος για την παρσπέρα μείωση του πληθωρισμού ήταν εφικτός. Όμως η πολιτική αυτή είχε εξαντλήσει όλα τα περιθώρια που υπήρχαν για βελτίωση του διαθέσιμου πραγματικού εισοδήματος των μισθωτών και δεν ήταν δυνατόν να προχωρήσει η Κυβέρνηση σε μεγαλύτερη αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων χωρίς να δημιουργήσει σοβαρούς κινδύνους για την εσωτερική οικονομική ισορροπία και για τη σταθερότητα του ισοζυγίου πληρωμών.

Φεβρουάριος 1988

Ειδικότερα οι στόχοι του διετούς προγράμματος οικονομικής σταθεροποίησης ήταν να μειωθεί το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε 1,7 δισ. δολάρια το 1986 και 1,25 δισ. δολάρια το 1987. Το πρόγραμμα προέβλεπε το έλλειμμα αυτό να μειωθεί μέχρι το 1988 σε επίπεδο ίσο με το ποσό των αυτονόμων εισροών κεφαλαίων απο το εξωτερικό ώστε να σταθεροποιηθεί το εξωτερικό δημόσιο χρέος της χώρας. Ο στόχος για τον πληθωρισμό ήταν να περιορισθεί η άνοδος των τιμών σε 16% μέχρι το τέλος του 1986 και σε 10% στη διάρκεια του 1987. Παράλληλα, στο δημόσιο τομέα επιδίωξη ήταν να μειωθούν οι καθαρές δανειακές ανάγκες του κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος το 1986 και κατά το ίδιο ποσοστό το 1987, και συνεπώς το επίπεδο του ελλείμματος να μειωθεί απο 17,6% το 1985 σε 13,6% και 9,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος αντίστοιχα.

Όπως είναι γνωστό, οι στόχοι που είχαν τεθεί για το 1986 επιτεύχθηκαν με μεγάλη προσέγγιση. Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε το 1986 σε 1,7 δισ. δολάρια και ο πληθωρισμός στο 16,9%. Παράλληλα μειώθηκαν οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ, στο 13,7% ενώ η νομισματική και πιστωτική επέκταση εξελίχθηκε σύμφωνα με τους στόχους που είχαν τεθεί στο πρόγραμμα.

Φυσικά, εκτός απο τις επιδράσεις των μέτρων οικονομικής πολιτικής, η οικονομία δέχθηκε στο 1986 και τις επιδράσεις αυτόνομων και εξωγενών παραγόντων που επηρέασαν την πορεία της θετικά ή αρνητικά: Η μεγάλη πτώση της τιμής του πετρελαίου π.χ. συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών. Απο το άλλο μέρος, άλλοι παράγοντες, όπως η βραδύτερη απο την προβλεπόμενη αύξηση της εξωτερικής ζήτησης, η μείωση αφίξεων Αμερικανών τουριστών, το ατύχημα του Τσερνομπίλ και η εφαρμογή του Φ.Π.Α. απο 1.1.1987 επηρέασαν αρνητικά το ισοζύγιο πληρωμών και την πορεία της οικονομίας. Ωστόσο, στο σύνολό τους οι εξωγενείς παράγοντες ήταν ευνοϊκοί και εκτιμάται ότι επηρέασαν θετικά την πορεία της οικονομίας το 1986, αυτό όμως δεν μειώνει σημαντικά τη σημασία των αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν το 1986 που ήταν περίπου σύμφωνα με τους στόχους της οικονομικής πολιτικής.

Η βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συνεχίσθηκε και το 1987. Με βάση τις τελευταίες εκτιμήσεις που βασίζονται στα διαθέσιμα στοιχεία για το 11μηνο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 1987, για ολόκληρο το χρόνο το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε γύρω στο 1.3 δισ. δολάρια. Δηλαδή περιορί-